

+ 3 dec 1966

J

Rolf Sievert in memoriam

Rolf Sievert var en man av ovanliga gavor, och han förvaltade sitt pund väl. Ett omfattande livsverk av både vetenskaplig, teknisk och organisatorisk art inom flera områden av den tillämpade fysiken utgör ett varaktigt monument till hans minne.

Den kanske förmånsta delen av detta verk, uppbyggandet av den svenska radiofysiken, kom Sievert in på genom en lycklig tillfällighet i ungdomen, då han under en studieresa till USA kort efter första världskriget råkade sammanträffa med den svenska radiologins erkände mästare, Gösta Forssell. Denna insåg klart behovet av nära samarbete mellan radiologer, särskilt radioterapeuter, och för samarbete med medicinens intresserade fysiker. Ett skäl var att radioterapeuterna, för att styra rätt i den smala leden mellan överdoseringens Scylla och underdoseringens Charybdis (inom radioterapi gäller i särskilt hög grad satsen att för mycket och för litet skämmer allt) behöver navigationshjälp i form av noggrannast möjliga stråldosmätningar och beräkningar. Även för apparatkonstruktioner och provningar samt skydd mot strålskador både för personal och patienter samt många andra arbetsuppgifter behövdes samarbete med naturvetenskapligt och tekniskt utbildade medarbetare, och i Sievert fann Forssell den man som han behövde. Att Sievert utom utbildning i fysik och matematik m m även hade studerat vid medicinska fakultet och teknisk högskola, lät vara utan att fullfölja dem till examen, kom härvidlag väl till pass genom att bredda den bas på vilken han skulle komma att bygga upp sitt verk.

Sievert fick till sin disposition ett litet vindörrum på gamla Radiumhemmet vid Fjällgatan i Stockholm samt en oansenlig apparaturutrustning. Han visade snart sin ounbärlighet och fick successivt allt större lokaler, bättre utrustning och en stab av medarbetare vid det av honom skapade Radiumhemmets fysiska laboratorium. Bl a organiserades en ambulansberedande doskontrollavdelning till tjänst för landets alla röntgenbehandlingsavdelningar. Då Radiumhemmet 1937 flyttade till det nya Karolinska sjukhuset som dess första klinik, följde Sieverts laboratorium med, organiserat till den statliga Radiofysiska institutionen, och fick en egen byggnad.

Strålskyddsfrågorna, som från början intresserat Sievert, blev allt mer brännande genom den ökande användningen av strålning i olika former. Som följd av Sieverts outrötliga arbete tillkom 1941 års strålskyddslag, den första praktiskt tillämpade i världen. Arbete av alla slag med strålning ej blott inom medicin utan även teknik, naturvetenskap och andra områden, övervakades av en landsomfattande, på Radiofysiska institutionen baserad verksamhet, vilket föranledde ytterligare utvidgning av institutionen. Härigenom blev Sverige föregångslandet på strålskyddsområdet liksom det tidigare varit bland de ledande inom den medicinska radiofysiken. Då atomåldern inbröt efter 1945 med snabbt ökande användning av strålkällor av förr oanad intensitet, en härskara av nya radioisotoper av den mest skiftande art och acceleratorer med allt högre partikelenergi, först motsvarande några miljoner volt, sedan tiotals, hundratals och tusentals miljoner volt, var institutionen under Sieverts ledning väl beredd för sin uppgift som övervakare av strålskyddet på de nya områdena i hela landet. Slutligen sprängdes dock den organisatoriska ramen, och en av Sieverts sista arbetsuppgifter blev uppriktandet av ett särskilt Statens Strålskyddsinstitut.

Sievert var även internationellt erkänd på dessa arbetsområden och deltog verksam i alla internationella radiologkongresser från den första i London 1925 och den andra i Stockholm 1928 till den senaste i Rom 1965. Han deltog aktivt i den tidigt bildade internationella strålskyddskommittén, vars omfattning successivt ökade med de allt mer ökande strålningsanvändningarna och ej minst genom farhågorna för skadliga

verklningar av radioaktivt nedfall från kärnvapensprov. Samma synpunkter föranledde även Förenta Nationerna att tillsätta en speciell kommitté, känd under beteckningen UNSCEAR. I båda har Sievert varit bland de främsta medlemmarna, tidvis som ordförande.

Bland Sieverts övriga verksamhetsområden kan nämnas att han vid krigsutbrottet 1939 tog initiativet till en Forsknings beredskapsorganisation, senare Militärfysiska institutet, för att främja utnyttjandet av fysik och andra naturvetenskaper för lösande av problem inom försvaret. Sievert ledde under krigsåren ett intensivt vetenskapligt, tekniskt och organisatoriskt arbete, som gav värdefulla praktiska resultat, till stor del dock av hemlig art. Organisationen blev jämte den äldre Försvarsväsendets kemiska anstalt upprinnelsen till den nuvarande Försvarets forskningsanstalt. Inom K vetenskapsakademien har Sievert vidare nedlagt mycket arbete för utveckling av dess forskningsstation i övre Norrland.

Ett verk av sådan intensitet, spännvidd och uthållighet kan endast genomföras av en dynamisk personlighet med outrörlig arbetsförmåga, en sådan man räkar ounavvikligen stundom i kontroverser med olämläkande, och Sievert var då beredd att ge och ta skarpa lugt i kampen för vad han ansåg rätt. Men med dem som strävade mot samma mål samverkade han förträffligt, och hans vidsträckt personliga kontakter bidrog verksamt till framgången för de institutioner han ledde. För sina underlydandes personliga förhållanden var han ständigt intresserad och hjälpsam, men om han fann försunlighet eller bristande lojalitet, blev tillrättavisningen skarp.

Sieverts personlighet var rik nog att utöver arbetet lysa vidsträckt allmänna intressen, särskilt kanske för musik.

Svensk förening för radiofysik sörjer sin förste och bitulls ende hedersledamot, och själv känner djup sorgnad efter en god och trogen vän. Jag skatte mig lyckligt att under årtionden ha ett arbete under hans inspirerande ledning.

Steen Ecker

Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 6/12 1966